

VI.

A J e z e r s z k ó i - t ó .

(Ralez Miksá-tól — Késmárk.)

Umbrosa vallis
Limpidaque fons,
et garule amnis,
vosque amica nemora — —!

Tájékozunk magunkat! Ha a bélai fensíkról éjszak felé tekintünk, magunk előtt látjuk a Magura-hegységet, mely Landok felett a Kis-Magura nevet viseli, hol 1848 előtt korcsma és urasági erdészlak állott, mert akkor e hegyháton át bor- és dohánykereskedők által használt, eléggé járható út vezetett Relyovra és tovább Galicziába; — innen a hegység keletnek nyúló vonulatát a Nagy-Magura határolja; a vonulat közepe táján pedig a viharjárta Szmerecsini-hegy domború kúpja 1160. m. magasra kiemelkedik, melynek harántnyúlványai a vibornai és landoki határok e részét több egyenközű kies völgyületre tagolják.

A Kis-Magurát és Szmerecsinit összelánczó hegyhát túlsó, meredek lejtőjén fekszik a már-már feledés sorsára jutott J e z e r s z k ó i - t ó , a hasonnevű faluközség tulajdona.

Landokról, hol az urasági erdőcsész vezetőül ajánlható, a látogató két út közt választhat, — ennek egyikét a Kis-Magura irányában fölvonuló völgyszoros, másikat pedig a Szmerecsini irányában ennek harántnyúlványa szolgáltatja. Szántóföldek, legelő és fenyves erdő váltakozva kísérik az utast, s míg előre haladva a környező dombok háta mögött a rónát és jobb felől a Magas Tátrát eltakarják, addig túl felől a Dunajecz völgye regényes látó képe előtte feltárul, és a távolból Csorstin és Nedecz vára, aztán a hajdan híres palatinalis commisiók korában sze-

repelt Ofalu községe és alább a Pienninek közt a gúla alakjával kimagasló rovátkolt Korona-hegy integetnek feléje.

A 30—35 foknyi meredek lejtőt sűrű fenyves takarja s szélének bizonyos pontjáról leereszkedve 150 méternyire, a keresett tóhoz eljutunk, Lándokról két órányi gyaloglás után.

Egy tojásdad-alakú, nagy teknőben vagyunk, mely hátát egyfelől a hegylejtőnek megveti, másfelől félkörben magas és meredek sánczforma partot képez. Ebben terület az áttetsző kékszinű tengerszem, benne a köröskörül sorakozott sötétzöld fenyűk és az ég tiszta boltozata mint kristályban tükröződnek vissza, csodálatos kettős képét ábrázolván a valóznak és a képzeletnek.

A tó, mely megközelítő számításom szerint 980 m. magasban fekszik, látszólag egy a hegylejtő forrásából leszakadó patakosa által nyeri táplálékát; ámde ezen víz mennyisége, melyet egy-két téglával útjában feltartóztatni képesek voluánk, a túlsó oldalon levő kifolyás malmot hajtani képes vízmennyiségéhez viszonyítva, meggyőz arról, hogy a víz a talaj rostlyukaiból kiszökik, a medenczét tehát rejtett vízforrások töltögetik, a mint ezt közel a kifolyásnál levő, egy öbölyszerűen bekanyarított parthelyen valóban észlelni is lehet.

A tó területe (kataszt. mérés szerint) 4876 □ m, a nyugat-éjszakra fekvő hossz tengelye 105 m., legnagyobb szélessége 80 m.

A tó környéke általában forrásokban gazdag talajra mutat, s alig néhány lépésnyire a jobboldali park-sáncznak kellő párkányán jókora patakosa folydogál, melyet csekély fáradsággal és költséggel a tóba levezetni és a kiömlés czélszerű elrekesztése által annak tetemes növekedését létrehozni lehetne.

A néphagyomány azt tartja e tőről, hogy valaha magasabb helyen feküdt; s ha 80—100 méterrel feljebb a talaj horpadását, a sok apró medenczék és oldalvást a lejtő irányában bekanyarodó sánczokat szemléljük, akaratlanul is a hagyományt támogató jeleiségekből azt fogjuk következtetni, hogy a tó ezen helyről levándorolt és a felázott agyagos és homokköves földrétegek omlása és alantabb feltorlódása következtében jelenlegi fekvő helyének alapját megveté. Ez annál bizonyosabbnak látszik, minél inkább tapasztaljuk, hogy a szerkezet, melyet a kiömlésnek szűk rést nyitó, majdnem függélyes

földgát mutat, az össze-visszahalmozódás jellegével bír, honnan vagy 50 m. mélységes lejtőn az oly szelid, békés tó eleme „zúgva és bőgve mint az őrült, ki letépte láncaztát“ levágtat.

A néphagyomány arról is megemlékszik, hogy néha a tó vize egészen eltűnik és helyét buja növényzet foglalja el. 70 évvel ezelőtt a tó fenekét kaszálónak használták. E szerint e tó az időszaki tavak sorába helyezhető, melynek fejlődése és létele ugyanazon okok közreműködésétől függ, mint (ha szabad a kicsit a nagygyal összehasonlítani) pld. a Zirknitzi-tó, melyet szintén „rejtett vízfolyások képeznek, azután meg elnyelnek“ s mely szintén a Jezero nevét viseli.

Az 1879. évi augusztushó 3-án d. e. 11 órakor a légmérő napnak kiteve 26° C. jelzett; a lég hőmérsékét árnyékban 15° , a tó vizének hőmérsékét pedig 7° , közepén 9° , alól 6° , az öbölszerű partkanyarodás helyén azonban 5° C.-nak találtam. — E rendkívüli alacsony hőmérséke a víznek azon alapos föltevésből magyarázható, hogy a források odvas, üreges hegyekből fakadnak. Reclus-sal szólva „az ilyen hegyekből leszivárgó víznek jóval kisebb hőfoka van, mint a környező talajnak; ez onnan van, hogy a víz nem egymaga hatol be a föld alatti csatornába, hanem a repedések és hasadások hálózatába egyúttal levegő is jár; a falakon folytonosan lecsúszamodván, a nedvesség gyors párolgását okozza s ennek következtében a szikláknak s így a pataknak is hőmérsékét leszállítja.“

Azonban helyezkedjünk el a tó partjára, hol a tűz körül az ebédhez való készülétek miatt kellemetes sürgés tapasztalható. A lovat is levezették ide itatni; ámde a szegény pára soká nem tudott ámulatából felocsúdni, mikor a tengerszemet megpillantá; fejét magasra emelte és merev szemekkel és sajátságos nyöszörgéssel nyilvánítá bámulatát, melyhez némi félelem is járulhatott, mert sem előbb, sem utóbb rábírható nem volt, hogy szomját a tóból enyhítse. Érezzük mi is a természet e szerény alkotásából, a békes magánynak szánt e szentélyéből fakado szózatot, mely édes álmokba ringat.

A külvilág zaja, de a zuhogó patak kábító dübörgése sem hatol ide be, az csak a magasból szállhatna alá; nem is minden ragyogó csillag pillanthat mélyeibe, s a nap, mint félénk szerelmes a fenyvesek megül oldalt kacsingat le és lángoló arcza piros visszfényét itt és ott megusztatja; a pajkos szelek pedig csak a nap hevétől ösztönöztetve

kelnek szárnyra, midőn aztán rythmikus lejtéssel hab-hab után legyezetik a hűvös, sima tükröt.

E látszólagos mély hallgatásban fürge élet és mozgás létezik; látjuk, ámde nem halljuk harmonikus zenéjét. A kisebb és nagyobb légyfajok, melyek némelyikét csintalan játéka a habokba sodorta, halálos küzdelemben vergődnek; a szitakötők (Aeschna) oly gyorsan mint megjelentek, már ismét el is tűntek; látjuk megszámlálhatatlan raját az agyagfúrónak (Phryganea) mely aczélkék fátyolként lebeg a tó felett. — A parton melázó billegetők serege egyszerre támadást intéz a rajra és ügyes röptében elkapkodva a maga részét a kék fátyolt foszlányokra szakítja. Eltűnnek a billegetők is, de az élő fátyol mint varázs-szóra kiegészítve, ismét csak ott lebeg a tó felett. Elgondolhatjuk, hogy e pillefélének álczáit még a tó fenekén megtalálaladjuk; és valóban ott hemzsegnek ők arányos mennyiségben, apró forgácsokból készített barna tokjaikban rövidke fenyőgaly-morzskákat vélsz látni, — s csak lomha mozgásuk elárúlja az élő agyagfúró-álczát, csodás ellentétben a szárnyra kelt fürge röptű rovarral. Ezen álczák igen falánkók, mert alighogy a partról egy sült burgonya a vízbe gurult, mohón belé kapaszkodtak és rajta mint a sündisznó tüskéi sorakozva, fél óra múlva már a tó közepén az árral uszkáltak tova a zuhogó örvény felé. — Egy nádaly is ott viczkádozik, de az nagyon sovány, — a kedvező életviszonyok szűkre lehetnek szabva. Valami hinárfélében lakik, mely balfelől a tónak különben sima, iszapos fenekéről áttetszik.

A hinárfélékből vannak a beömlésnél a tónya (Hottonia palustris) hosszú usztató indáival és a mocsárhúr (Callitriche platycarpa) csoportosan elhelyezkedve; a part mentében meg a fonalfű (Filago pyramidata) gyop-párra emlékeztető érdekes alakjával.

Ha a szépet a hasznossal akarjuk kapcsolatba hozni, képzeljünk e helyen mesterséges haltenyésztést berendezve. Az észleltek fonalán kivált a pisztráng talánna itt a sikeres tenyésztését biztosító életfeltéteket. Tudjuk és állítjuk, hogy minél sűrűbb a víz, annál több tehetsége van, a levegőt, illetve oxigenjét elnyelni; s miután láttuk, hogy a tó vizének hőmérséke helyenként a víz legnagyobb sűrűségét jelző 4° csupán egy-két fokkal fölülhaladja: következtetünk annak nagy mennyiségű oxygen tartalmára, a pisztráng éltető elemének bőséges jelenlétére.

És most Isten hozzád te csendes tó, — és te zúgó patak, képed utóhangjában megzendül a költő (Lenau) dala:

Zord és kopár sziklalejtő,
A tó, sötét árnyas erdő,
Csendes képe a magánynak,
Elmerengő gondolatnak.

S a sziklákról zúgva, bögve
Fut a patak dübörögve;
Elszánt tettnek e víz árja
Képét előtted feltárja.

Mint amott a mélységes tó
Éber légy és gondolkodó,
S gyorsan mint a zúgó patak
Szánd el merész tette magad.
